

PRILOG ZADARSKIM GRADITELJIMA XIV I XV STOLJEĆA

IVO PETRICIOLI
Filozofski fakultet u Zadru

UDK 72.033(497.18)
Izvorni znanstveni rad

U prvom dijelu članka govori se o graditeljima i klesarima Bokši pok. Stefanina iz Bara, Mihovilu pok. Jurja iz Kotora, Bokši pok. Petra iz Dubrovnika, Martinu pok. Mateja iz Senja, koje je od 1385. do 1388. zaposlio zadarski kovač i trgovac »Venturinus q. Pacis (Pasini) de Cesena« da mu u kući gdje je stanovao izrade velike prozore, lukove u dvorištu i ogradni zid s kruništem. Kuća se nije sačuvala, a po dokumentima iz tog vremena ne zna se ni gdje se nalazila.

U drugom dijelu govori se o manjoj gotičkoj crkvi sačuvanoj u selu Kuli Atlagića (srednjovjekovnim Tihličima) kod Benkovca, na kojoj se nalazi natpis o završetku gradnje 25. oktobra 1446. s imenima trojice zadarskih graditelja »Lupus, Nicolaus, Georgius«. U zadarskom Historijskom arhivu sačuvao se ugovor o gradnji, dvije godine stariji od natpisa, po kome se upotpunjuju podaci o graditeljima i naručiocima i o okolnostima gradnje.

Slične toj crkvi, ali veće i bolje građene, su crkve u Zaglavu i Salima na Dugom otoku o kojima se govori u trećem dijelu članka. Sagradio ih je zadarski graditelj Juraj Lukačević — Zavaliska. Prvu je gradio zajedno s Lupusom (Vukom), graditeljem crkve u Tihličima, od 1445. nadalje (crkva je posvećena 19. VIII 1458), a drugu sam od 1465, otkada potječe ugovor sklopljen s crkvinarima.

Članku su priloženi prijepisi svih ugovora o spomenutim radovima.

U poslijeratnom periodu, prvenstveno istraživanjima C. Fiskovića, naša je povijest umjetnosti obogaćena velikim brojem podatka o životu i djelovanju raznih umjetnika i obrtnika tokom srednjega vijeka u dalmatinskim gradovima. Većina tih majstora bili su domaći ljudi, školovani u nas, a bili su u stalnom kontaktu s umjetničkim zbijanjima u Italiji i drugdje, bilo preko stranih umjetnika koji su povremeno lazili u naše krajeve, bilo da su radili po narudžbi s druge obale Jadrana i tamo odlazili. To posebno važi za klesare i kipare koji su bili često odanle angažirani. Tako su sve novine i promjene u stilu brzo prihvaćane i primjenjivane u njihovu radu.

Od tih podataka posebnu vrijednost imaju oni koji se mogu vezati uz neki sačuvani objekt, otkrivajući autora gradnje, slike, drvorezbarskog ili zlatarskog djela.

Fiskovićeva otkrića su poticaj za daljnji rad koliko na arhivskom istraživanju, toliko na atribuiranju sačuvanih spomenika. Ovim prilogom želio bih iznijeti neke novopronađene dokumente o pregradnji jedne nažalost izgubljene palače potkraj XIV st. u Zadru i zaokružiti podatke o trima sačuvanim seoskim crkvama iz sredine XV st. u zadarskom kraju.

1. *Graditelji palače kovača i trgovca Venturina* — od 1385. do 1388. god.

»Venturinus quondam Pacis (Pasini) de Cesena« jest ime koje se dosta često susreće u dokumentima anžuvinskog perioda u Zadru. Posjedovao je veliku kovačku radionicu gdje je upošljavao veći broj radnika. Bavio se

i trgovinom, pa je stekao znatno bogatstvo.¹ Kupio je veći zemljišni posjed na otoku Pašmanu u uvali Otus. Tu se nalazila neka kula koju je dao pregraditi 1393. god.,² a 1400. dao je tamo sagraditi crkvu sv. Antuna koja se sačuvala do danas.³ U Zadru je posjedovao veću kuću. Kao bogat građanin nije htio zaostajati za zadarskim plemićima, pa ju je odlučio pregraditi unoseći nove elemente: velike prozore, ukrašene lukove i ogradni zid dvorišta sa zupcima (kruništem). I toj pregradnji sačuvala su se četiri dokumenta. Prvi je datiran 29. kolovoza 1385. Venturin je njime obvezao dva klesara: Bokšu pok. Stefanina iz Bara i Mihovila pok. Jurja iz Kotora da mu izrade deset velikih kamenih prozora (*balconate*) s klupicom na trima konzolama i to po ugledu na prozor na sjeverozapadnoj strani kuće protomajstora Andrije, ali da svaki bude širi jedan »pedalj«, da bude visok koliko je visok prozor na kući Paula de Paulo i to onaj na jugozapadnoj strani, a da bude dubok kao prozor protomajstora Andrije. Jedan prozor mora biti s takvom klupicom da se postavi na ugaio kuće, a po širini mora odgovarati dvama prozorima. Mora biti dubok koliko je debeo zid Venturinove kuće. Mora se izraditi jedan stupić, a klupica mora imati sedam konzola. Taj su posao morali završiti za četiri mjeseca. Utanačena cijena za posao je bila 40 zlatnih dukata, od kojih su prilikom sklapanja ugovora majstori dobili osam.

Dvije godine kasnije, točnije 22. srpnja 1387. datiran je drugi dokument. Venturin je angažirao drugog klesara Bokšu: Bokšu (ili Božu) pok. Stanka iz Dubrovnika⁴ da mu za 36 dukata izradi šest kamenih lukova ukrašenih reljefima poput onih u kući viteza Pavla de Georgiis (Jurjevića). Radi se vjerojatno o lukovima trijema u dvorištu. Majstor je morao završiti posao do ožujka 1388. Venturin mu je dao vapno i drvo za kalupe (armature) lukova, a ostalo je morao sam nabaviti.

Treći dokument je datiran 14. ožujka 1388, dakle točno u vrijeme kad su Bokšini lukovi morali biti završeni. Venturin je sklopio ugovor sa zidarom Martinom pok. Mateja iz Senja da mu gradi dvorišni zid sa zupcima. Koncept tog ugovora koji nam je jedini pristupačan, dosta je ispravljan umecima, pa je teško pratiti slijed teksta. Zid dvorišta je bio već djelomično izgrađen. Imao je tri zupca. Po ugledu na njih trebalo je sagraditi još dvanaest zubaca, odnosno onoliko koliko će zahtijevati dužina zida. Pravac zida nije jasno određen. Spominju se tri strane svijeta: sjeveroistok (*traversa*), jugoistok (*auster*), jugozapad (*quirina*), te vrata dvorišta. Venturin će majstoru pribaviti vapno i drvo za vrata. Zid se trebao ožbukati. Posao je majstor morao završiti do kraja mjeseca lipnja za cijenu od 27 dukata. Venturin mu je kao predujam isplatio 16 libara.

Četvrti dokument nosi datum 5. kolovoza iste godine. Venturin je ponovo angažirao Dubrovčanina Bokšu i još jednog zidara iz Dubrovnika, Ivana pok. Petra, da mu sagrađe kameni zid sa sjeveroistočne strane kuće u dužini od šest koraka i nešto više, onoliko koliko zahtijeva već započeti zid, iza luka što tu postoji. Mora biti visok koliko su visoki drugi zidovi sa zupcima, a na tom zidu sagraditi »dobre i lijepe« zupce kruništa poput

¹ N. Klaić — I. Petricioli, *Zadar u srednjem vijeku do 1409*, Zadar 1976, str. 404—406, 435, 437, 439, 440, 457, 470, 471, 473, 474, 478, 495, 543.

² N. d. j., str. 512.

³ N. d. j., str. 515.

⁴ Možda je taj majstor identičan s Bokšom Stanjevićem koji se javlja u Dubrovniku 1393. (C. Fisković, *Prvi poznati dubrovački graditelji*, Dubrovnik 1955, str. 93).

onih na zidovima. Sve će se to izraditi na trošak majstora, osim što će Venturin nabaviti vapno i opeke za zupce. Posao se trebao završiti od sljedećeg Uskrsa a cijena je iznosila 150 libara.

Ni u jednom od četiri dokumenta ne govori se nažalost gdje se nalazi Venturinova kuća. Budući da je Venturinov sin Petar bio rodonačelnik zadarske plemićke porodice Pasini⁵ moglo bi se pretpostaviti da je u tim dokumentima riječ o palači Pasini koja se nalazila na mjestu današnje tržnice, a stradala je od bombardiranja u minulom ratu. Poznato je da je imala romaničke elemente,⁶ a preostao je samo dio dvorišnog zida s kruništem. No ta pretpostavka teško može stajati, jer su sačuvani zupci od kamena, a u dokumentima se govori o kruništu od opeka. K tome se na jednom zupcu sačuvao otučen gotički grb. Otućen je očito kad je kuća postala vlasništvo Pasina.

2. »Tres magistri de Jadra« u Kuli Atlagića

Natpis iz 1446. god. na bočnom zidu crkve sv. Nikole na pravoslavnom groblju u Kuli Atlagića, selu blizu Benkovca, koji govori o završetku gradnje, odavno je poznat u stručnoj literaturi, a nedavno je njegovu fotografiju objavio S. G u n j a č a.⁷ U kontekstu rasprave Gunjača ne zalazi u detalje nego samo upozorava na stari naziv za Kulu Atlagića »Tiglići«, kako se čita u natpisu. Neovisno o tome C. F i s k o v i ć je, publicirajući podatke iz zadarskog arhiva o srednjovjekovnim majstorima objavio i ugovor gdje se govori o gradnji te crkve.⁸ Kako je u međuvremenu Zavod za zaštitu spomenika u Zadru dao arhitektonski snimiti crkvu, potrebno je međusobno povezati te podatke, upotpuniti ih i tako temu zaokružiti.

Ugovor o gradnji nalazi se među spisima zadarskog bilježnika Calcine, a datiran je 6. travnja 1444. Navedena su tri graditelja: Lupus, Nikola pok Bilše i Juraj Zurević (Đurević?). Lupus je poznati graditelj Vuko sin Slavogostov,⁹ Nikola je sin graditelja Bilše Bilšića, poznat i po drugim radovima.¹⁰ Ne smije ga se poistovjetiti s imenjekom Nikolom, koji je obnovio zvonik sv. Marije, a sin je Bilšina brata Grgura.¹¹ Treći je majstor manje poznat.¹² Posao su naručili Ivan Marinić, Mihovil Korlatović, Nikola Dražetić i Ratko Božičković »de vila Tihliči«.

Graditelji su se obvezali sagraditi crkvu iznutra dugu 18 stopa i široku 12, svu presvođenu, s vratima i jednim oltarom, te ju iznutra fino ožbukati, a izvana grubo. Naručioi su se obvezali dati majstorima sav potrebni materijal: vapno, pijesak, kamen i vodu i dovesti na mjesto gradnje, sve to na svoj trošak, i k tome iskopati temelje. Posao je trebalo započeti na blagdan Uzašašća iste godine i neprekidno raditi sve dok crkva ne bude gotova, ukoliko majstori budu imali sve potrebno. Utanačena cijena za rad majstora iznosila je 55 dukata. Kod sklapanja ugovora primili

⁵ I. Petricioli, *Stalna izložba crkvene umjetnosti u Zadru*, Zadar 1980, str. 85.

⁶ G. Bersa, *Guida storicoartistica di Zara*, Trieste 1932, str. 104.

⁷ S. Gunjača, *Ispravci i dopune starijoj hrvatskoj historiji IV*, Zagreb 1978, str. 397—98.

⁸ C. Fisković *Zadarski sredovječni majstori*, Split 1959, str. 155, bilj. 285.

⁹ *N. d j.*, str. 45, 57, 62, 100.

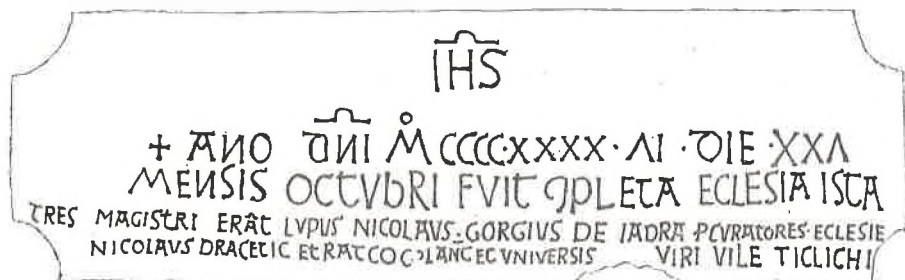
¹⁰ *N. d j.*, str. 65—66.

¹¹ *N. d j.*, 66—68.

¹² Spominje se zajedno s graditeljima M. Stravilićem i T. Veselićem u dokumentu od 2. V 1445 (*N. d j.*, str. 162, bilj. 341.).

su tri dukata, a ostatak će im naručiocu isplatiti u tri navrata, trećinu na početku, a druge dvije trećine na polovini i na kraju posla. Kao jamac naručiocima naveden je zadarski plemić Grgur Mrganić, inače poznata ličnost u to vrijeme.¹³ Posao se dosta otegao, jer je na natpisu uklesanom u povodu završetka gradnje naveden datum 25. listopada 1446.

Natpis se nalazi otprilike na sredini jugozapadnog bočnog zida, vjerojatno nad originalnim bočnim vratima. Uklesan je u masivni kameni blok i uokviren. U najgornjem redu je Kristov monogram IHS, a tekst natpisa obuhvaća četiri reda, od kojih su dva napisana većim slovima, a dva za polovinu manjim. Slova su dosta rustična, miješaju se majuskulna i minuskulna slova. Rimski broj V preokrenut je. Natpis glasi:

+ AN(N)O D(OMI)NI MCCC. XXXX · VI · DIE · XXV

MENSIS OCTVBR FVIT C(ON)PLETA ECLESIA ISTA

TRES MAGISTRI ERA(N)T LVPUS NICOLAVS. G(E)ORGIVS DE IADRA P(RO)CVRATORES ECLESIE / NICOLAVS DRACETIC ET RATCO COLANC ET VNIVERSIS VIRI VILE TICLICI

Imena graditelja uklesana su točno. Od naručilaca navedenih u ugovoru susreću se samo dva kao crkovinari (*procuratores*): Nikola Dražetić i Ratko Božičković s drukčijim i to skraćenim prezimenom »Colanc« što se ne da razriješiti.

Crkva je pravilnog pravokutnog tlocrta u omjeru 3:2, sva je presvođena, kako je navedeno u ugovoru. U gradnji je upotrebljeno dosta obrađenih blokova — spolija. Ima osobine rustikalnih crkava gotičkog stila na našem primorju. Svod lađe je oštar, prelomljen. Nema pojasnice koja se obično javlja. Svetište je nešto nepravilno četvrtasto presvođeno također gotičkim oštrim svodom. Duga je oko 6,24, a široko oko 4,24 m. Kad se te dužine podijele s 18, odnosno s 12 dobije se otprilike dužina mletačke stope od 34,74 cm. Stopostotna preciznost se ne da postići s obzirom na mjerenja onog vremena i na činjenicu da je crkva bila više puta žbukana. Svetište je široko od 2,70 do 2,50 m, a duboko oko 2,25 m. Svod lađe je visok 5,10, a svetišta 3,65 m.

3. Zadarski graditelj Juraj Lukačević na Dugom otoku

Graditelj Juraj Lukačević s nadimkom *Zavalska* dosta je poznat u Zadru. Spominje se u dokumentima od 1437. do 1465. god. Podaci iz 1437. god. odnose se na njegovu ženidbu sa Cvitom, kćerkom Jakova po-

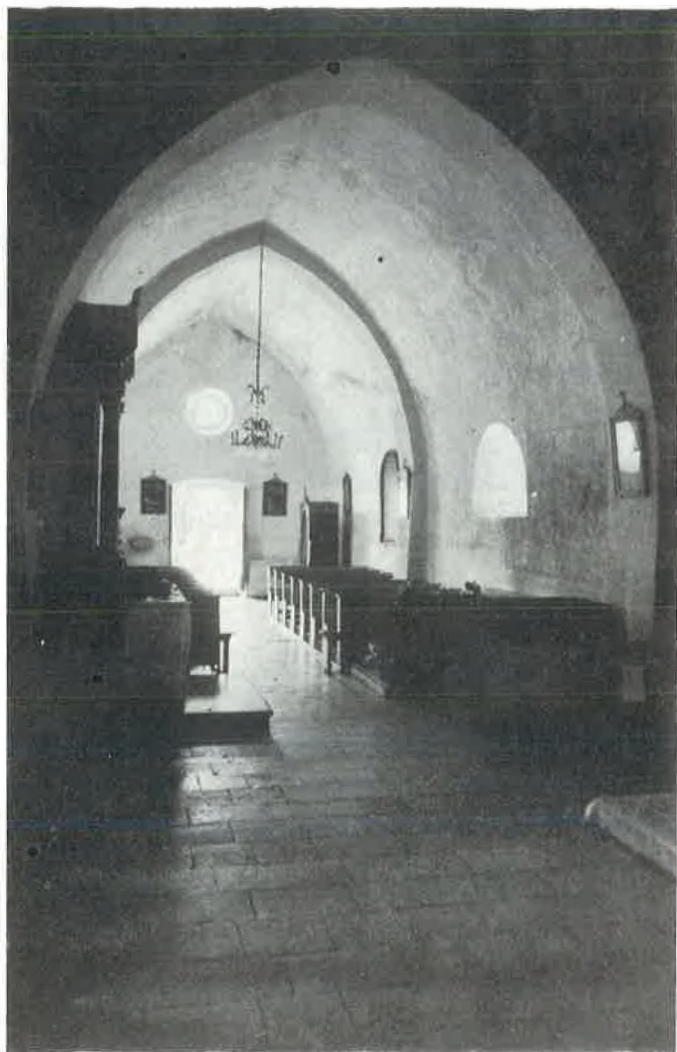
¹³ R. Jelić, »Grgur Mrganić«, *Radovi Instituta JAZU u Zadru VI—VII/1960*, str. 487—508.

Crkva sv. Nikole u Kuli Atlagića

Crkva sv. Mihovila u Zaglavu

Stariji dio župne crkve u Salima

stolara.¹⁴ Dne 8. rujna 1444. uzeo je u nauk trinaestogodišnjeg dječaka Luku, sina Vlade, udovice pok. Gojslava iz Livna.¹⁵ Iste godine izvršio je veći građevinski zahvat pored crkve sv. Trojstva (sv. Donata) srušivši sedam malih kuća, da sagradi na istom mjestu sedam jednokatnica. Gradio je 1449. na kućama vlasništva samostana sv. Krševana, a godinu dana kasnije gradio je u ulici sv. Mihovila kuću za Nikolu Cocarija.¹⁶

Ovdje nas zanima njegov rad na dvjema crkvama na Dugom otoku koje su se do danas sačuvale. Prva je samostanska crkva u Zaglavu. Spomenuti zadarski plemić Grgur Mrganić bio je za gradnju te crkve najprije angažirao 18. listopada 1444. zidare Martina Stravilića i Tomu Veseleća. Crkva je trebala biti sagrađena po uzoru na crkvu sv. Mateja u zadarskom predgrađu.¹⁷ Ugovor nije realiziran, pa je Mrganić 11. svibnja 1445. sklopio novi ugovor s Lukačevićem i sa spomenutim Vukom Slavogostovim. Crkva je morala biti sagrađena od tamnog kamena, sva presvođena, duga, visoka i široka kao crkva sv. Mateja u predgrađu Zadra, šira doduše pola stope, a duža dvije od te crkve. Debljina zida je morala biti dvije i po stope, svetište četvorno dugo sedam stopa, a zvonik »bez kule« za jedno zvono, dakle »preslica« s jednim lukom. Trebalo je izraditi dvojna vrata i dva prozora od bijelog kamena i na njih postaviti vratnice i kapke, te izraditi oltar u svetištu. Iznutra je crkvu trebalo fino ožbukati, izvana grubo i pokriti je crijepovima ili pločama, što će se činiti boljim naručiocu Mrganiću. Mrganić se obvezao pribaviti i dovesti na mjesto gradnje vapno, pijesak, ploče ili crijepove, olovo i željezariju, potrebnu za gradnju, a za plaću dati majstorima 500 malih libara i 70 kvarta žita, po običaju u tri navrata, na početku, sredini i kraju posla. U ugovoru se ne spominje rok do kada treba završiti gradnju, pa se tako, izgleda, posao jako otegao. U Zaglavu se na samostanskim vratima sačuvao natpis o posveti crkve uklesan glagolskim slovima koji spominje god. 1458. i dan posvete »na oktavu pohojenja Gospoje« (9. VIII 1458).¹⁸

Crkva se sačuvala u obliku kako je sagrađena. Jedino joj je pridodana sakristija u produžetku svetišta. Fasada se sačuvala u originalnom obliku s jednostavnim vratima nadvišenim gotičkom lunetom i nad njima gotičkim prozorom. Zvonik u obliku preslice nije originalan. Sporedna vrata na jugozapadnom bočnom zidu su zazidana i pokrivena samostanskom zgradom, koja je naknadno prizidana. U usporedbi s opisanom crkvom u Kuli Atlagića crkva je izdužena, bolje građe (klesani kamen), prostranija je, a preko svoda lađe nalazi se pojasnica. Dimenzije su joj: dužina 10,50 m, širina 5,03 m, dakle u proporciji skoro 2:1. Svetište je kvadratno sa stranicama od 3,30 m. Svod je gotički, na tjemenu lađe visok je 5,70 m. Bočni zidovi su vertikalni do visine od 2,66 m. Pojasnica je široka 53 cm, a ističe se za 22 cm. Svod u svetištu je proporcionalno niži.

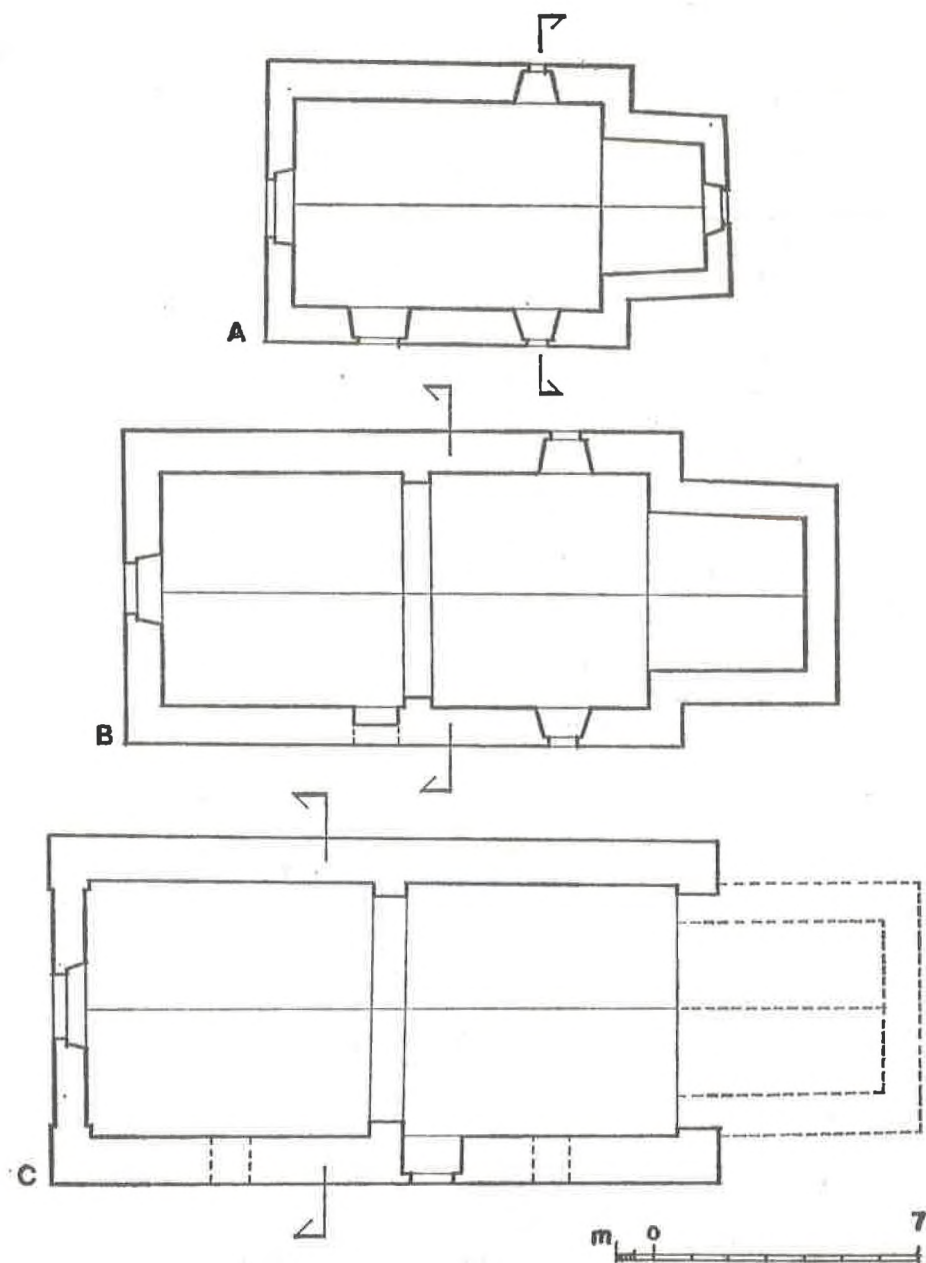
¹⁴ Historijski arhiv u Zadru, (dalje HAZd), Spisi zadarskog notara Nicolausa Benedictija, B. I, F. I/3, fol. 9', 10, 10'.

¹⁵ HAZd, Spisi zadarskog notara Simona Damianija, B. I, F. I/4 sub die.

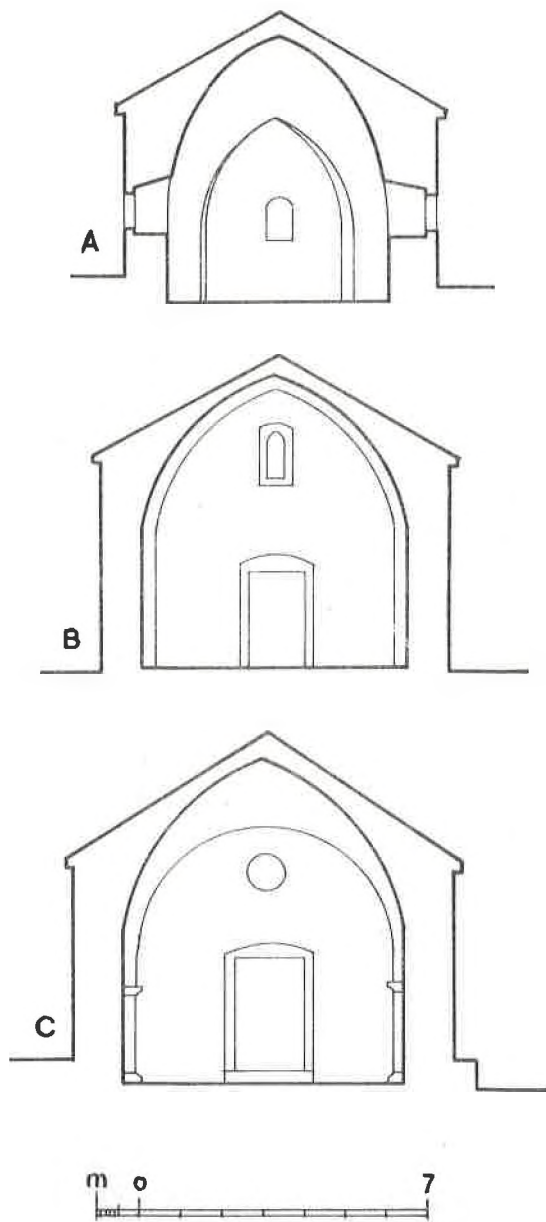
¹⁶ C. Fisković, *n. dj.*, str. 58.

¹⁷ *N. dj.*, str. 155, bilj. 282. Fisković je objavio i Lukačevićeve dokumente o kojima je riječ, ali ne u cijelosti.

¹⁸ A. Strgačić, Neka toponomastička i topografska pitanja Dugog otoka, *Starohrvatska prosvjeta*, III, Ser. 1/1949, str. 94.

Tlocrni crkava: A. Kula Atagića, B. Zaglav, C. Sali

Poprečni presjeci crkava: A. Kula Atlagića, B. Zaglav, C. Sali

Nekoliko godina kasnije Lukačević je bio angažiran u Salima. Očito da je na to utjecala tek izgrađena crkva u Zaglavu, udaljenom manje od sat hoda od Sali. Crkvinari Ivan Vučinić, Martin Ivulić, Krešul Trokulić i Ivan Petrović sklopili su s Lukačevićem ugovor 11. listopada 1465. Nova crkva se morala sagraditi naokolo postojeće tako da se ona poruši, a kamen iskoristi za gradnju nove. Crkva je morala biti duža za pet stopa od crkve u Zaglavu, a šira za jednu. Morala je biti visoka 15 stopa, a svetište joj je moralo biti četvrtasto, i to takve veličine kako određuju proporcije crkve. Crkva i svetište su morali biti presvođeni i pokriveni kamenim pločama. Sav kamen u gradnji morao je biti taman, i klesan na način kako je obrađena fasada samostanke crkve sv. Jeronima u Ugljanu. Na isti način morala je biti izgrađena i pojasnica svoda. Iznutra je crkva morala biti fino ožbukana. Trebalo je izraditi zvonik — preslicu s dva luka od klesanog kamena. Glavna ulazna vrata su morala biti od bijelog kamena ukrašena »bastonom« (zaobljenim rubom). Od istog kamena morala su biti sporedna vrata, dva prozora s jugozapadne strane i mali okrugli prozor na fasadi. Debljina zidova mora biti takva da podnosi težinu svodova, a ne smije biti manja od dvije i po stope. Žbuku majstor mora miješati isključivo sa »slatkom« vodom (kišnicom). Crkvinari su se obvezali dati za gradnju vapno, pijesak i sedru za svodove, a majstor će pribaviti i obraditi kamen kako tamni tako i bijeli, te ploče za krov, a crkvinari će prenijeti na trošak crkve. Svu drvenu građu za skele i za »kalupe« svodova pribaviti će i dopremiti crkvinari, a ona će zajedno s drvenom građom stare crkve nakon obavljena posla ostati crkvi, odnosno njihovoj bratovštini. Crkvinari će se brinuti da se odveze ruševni materijal stare crkve. Lukačević će za rad dobiti 115 zlatnih dukata i to na početku četvrtinu, a ostatak koliko posao bude napredovao.

Za razliku od crkve u Zaglavu, saljska crkva se nije sačuvala u izvornom obliku. God. 1581. srušeno je svetište i crkvi je s te strane dodan trobrodni prostor, tako da je dobila tlocrt latinskog križa.¹⁹ Tu dogradnju su izveli majstori Perić i Ivan sinovi Jakometovi.²⁰ Od Lukačevićeva rada sačuvao se, osim zidova i svoda lađe, okrugli prozorčić na fasadi i sporedna vrata s gotičkim lukom. Glavni portal je zamijenjen jednostavnim, renesansnim, valjda istom prigodom kad je postavljena škropionica s uklesanom godinom 1561, a četiri prozora u obliku lunete iz prošlog stoljeća izbrisala su originalne prozore. Sačuvana Lukačevićeva lađa, popularno nazivana od Saljana »volat« po svodu, šira je od crkve u Zaglavu otprilike za jednu mletačke stopu, kako je navedeno u ugovoru, ali je duža za 2,10 m što ne odgovara dužini od pet stopa, kako se traži ugovorom (trebalo bi biti 1,73 m otprilike). Lukačević je, izgleda, dodao još jednu stopu.

¹⁹ Tlocrt župske crkve u Salima prvi je objavio Č. Iveković, ali netočno. (Č. Iveković, »Dugi otok i Kornat«, *Rad JAZU*, 1928, sv. 235, str. 254). Točniji tlocrt v. u: I. Petricoli, »Građevni i umjetnički spomenici srednjega vijeka na zadarskim otocima«, *Zadarsko otočje, Zbornik*, Zadar 1974, str. 93.

²⁰ A. R. Filipi, »Saljske crkve i kratka povijest Salis«, *Župa Sali*, Sali 1981, str. 41.

Ovih nekoliko iznesenih podataka ne govori o velikim građevnim zahvatima niti se odnosi na umjetnike većeg dometa, ali zato nam podrobno ilustriraju niz okolnosti koje su dovele do ostvarenja gradnje: ekonomske mogućnosti i kulturnu razinu naručitelja, cijenu rada, tehničke mogućnosti graditelja, prilike na terenu gdje će se gradnja izvršiti. Zanimljivo je isticanje predložaka. Venturin bira uzore na različitim već sagrađenim kućama zadarskih uglednika, Grgur Mrganić ima pred očima crkvu zadarskog predgrađa, a crkvinari iz Sali ukazuju na crkve u Zaglavu i Ugljanu. U dalekim Tihlicima teško je zadarskim graditeljima nabavljati građevni materijal, pa se naručiocu obvezuju da ga u cijelosti nabave. U Zaglavu i Salima za kamen se brinu graditelji, jer su im kamenolomi u blizini, na samom Dugom otoku i na bližim »školjima«. Suočeni s prilikama na otocima gdje nedostaje pitke vode, saljski crkvinari se boje da bi majstor upotrijebio za miješanje žbuke bočatu ili morsku vodu, pa ga ugovorom obvezuje da upotrebljava »slatku« itd. itd.

Objavljivanje tih podataka na ovaj način poslužiti će postavljenom zadatku. Kako su dokumenti o Venturinovoj kući bili dosad nepoznati, a ostali tek djelomično objavljeni, donosimo njihove tekstove u prilogu.

PRILOZI

1. 29. kolovoza 1385. Bokša Stefaninov i Mihovil Jurjev obvezuju se Venturinu izraditi deset velikih kamenih prozora.

(MCCCLXXXV, Ind. VIII^a) Die xxviii^o mensis Augusti Jadre in platea magna comunis presentibus ser Blasio quondam ser georgij de Sope nobili ciue Jadre et Jacobo merario quondam Johannis de Jadra testibus

Natalis dictus bochxa quondam stephanini de Antibarō et Micael quondam georgij de Cataro ambo lapicide habitatores Jadre (...) * se obligauerunt ser Venturino habitatori Jadre quondam ser pacis de Cesena facere eidem decem balconatas lapideas (...) habentes singulam tres dentes in unam plancam factas ad modum balconate domus habitationis Andree protomagistri Jadre que est ex parte boreali (prekriženo: »ex quibus una nichilominus facere debeat una«) latiores tum singulam una expansa et altas prout est balconata ser pauli de paulo que est uersus sirocum et facere ipsas grossas prout est balconata dicti Andree protomagistri . ex quibus unam facere nichilominus debeant cum una planca inferiori ponendam ad angulum domus habitationis ipsius ser Venturini in que computare debeat pro duabus balconatis latam quanto murus domus ipsius ser Venturini est latus et cum septem dentibus prout est facta fenestra magna dicti Andree protomagistri magnam (*nečitka riječ*) concedentiam et cum Vna columpnina in medio et cum capitellis. Que predicta facere promiserunt ipsi ser Venturino (...) completas dare usque ad quatuor menses proxime uenturos. (...) dictus ser Venturinus promisit dare ipsis Natali et Micaeli (...) ducatos auri Quadraginta (...) pro parte solutionis (...) dicti Natalis et Micael fuerunt confessi se habuisse a dicto ser Venturino ducatos auri octo.

(*autogr.*) Ego nicolaus de matafaris

ZADAR, Historijski arhiv, Spisi zadarskog notara *Articutius de Rivignano*, B. IV, F. II, sub die

2. 22. srpnja 1387. Bokša Stankov obvezuje se Venturinu sagraditi šest lukova

(MCCCLXXXVII, Ind. X) die xxij Julij Jadre in via publica iuxta domum habitationis magistri Venturinj condam pacis de Cesena presentibus magistro Paulo tayapetra de Sulmona habitatore Jadre et magistro Menegello pinctore habitatore Jadre testibus

Magister Boxa condam Stanci de Ragusio promitens (...) Magistro Venturino condam Pacis de Cesena habitatori Jadre (...) construere eidam domo sue habitationis sex arcus seu voltas de lapide uiua uidelicet sculptas et intaiatas prout conuenit ad similitudinem vltarum domus habitationis domini Pauli militis de Geogiis et hoc omnibus suis expensis exceptis calcina et lignamine pro cimatura dictarum vltarum quam calcinam et quod lignamen dictus Venturinus eidem dare tenetur, et dictas voltas fecisse et compleuisse hinc totum mensem Martij proxime futurum et non ibit alio ad laborandum nisi ad dictum opus donec dictum opus completum fietur. Et hoc ipso quod dictus Venturinus misit solempniter dicto Boxe dare et soluere eidem pro mercede sua ducatos triginta sex auri ad libras quattuor paruorum pro ducato quolibet de quibus ducatis Boxa fuit confessus habuisse pro parte solutionis libras quinquaginta quinque paruorum. Recessiduum uero dicte solutionis promisit dictus Venturinus soluere eidem cum opus predictum completum fuerit, Qua omnia (...)

(*autogr.*) Ego madius de fanfogna

ZADAR, Historijski arhiv, Spisi zadarskog notara *Raymundus de Moduis*, F. I, fol. 192.

3. 14. ožujka 1388. Martin Matejev se obvezuje Venturinu sagraditi ogradni zid s kruništem.

(MCCCLXXXVII — r. 1388.) Die predicto (sc. xiiij Martij) Jadre in uia publica iuxta domum habitationis Venturini condam Pacis de Cesena habitatoris Jadre presentibus Damiano de calcina et Magistro Nicolotto barberio ciuibus Jadre testibus.

* Izostavljene su pravničke formule.

sumptibus dictorum de tihlich, et insuper teneantur fodere et cauare fundamentum dicte ecclesie. Quod quidem opus predicti magistri teneantur et debeant incipere a festo ascensionis domini proxime futuro et continue laborare donec completa fuerit dum tamen haberunt necessaria ab ipsis prout preferitur. Et hoc pro precio mercedis eorum videlicet pro ducatis Quinquaginta quinque auri boni iusti et legali ponderis de quo quidem precio fuerunt contenti et confessi se habuisse et manualiter recepisse a dictis de Tihlich ducatos Tres auri residuum uero videlicet ducatos Quinquaginta duos auri predicti de Tihlich videlicet Johannes marinich micael corlatouich nicolaus drazetich et ratcho bozichchouich(..) promiserunt dictis marangonis dare soluere et numerare hoc in videlicet terciam partem quando incipient laborare et fabricare, aliam terciam partem quando complebunt medietatem dicti tamque operis et terciam terciam (sic!) partem in fine operis predicti. pro quibus de tihlich supradictis marangonis ibidem et de presenti pleius et fideiussor se fecit et solemniter constituit ser gregorius merganich ciuis et habitator Jadre (..) Actum Jadre in platea magna.

(autogr.): Ego Lodouicus de matafaris consiliarius domini Comitis Jadre me subscripsi
Ego Johannes notarius

ZADAR, Historijski arhiv, Spisi zadarskog notara *Iohannes Calcina* B. I, F. II/9, fol. CCCX.

6. 11. svibnja 1445. Graditelj Lupus (Vuko) i Juraj Lukačević obvezuju se Grguru Mrganicu sagraditi crkvu u Zaglavu.

MCCCCXLV^{to} Indictione vijj die mensis maij presentibus ser nicolao de nassis et ser Antonio sincouich testibus rogatis etc.

Egregius vir ser Gregorius merganich ciuis et habitator Jadre ex una parte et magister Lupus marangonus et magister Georgius Lucaceuich etiam marangonus ciuis et habitator Jadre ex alia parte circa constructionem et fabricam infrascripte ecclesie fiende ad has conuentiones (..) peruenerunt videlicet: quod namque dicti magistri Lupus et georgius (..) se obligauerunt ipsi ser gregorio (..) hinc usque ad unum annum proxime futurum (..) fabricare In Insola magna ad Zaglav in loco determinato Vnam ecclesiam de muro laborato de lapide bruno totam ad Voltum magnam longam altam et latam prout et sicut est ecclesia Sancti Mathei extra et prope Jadram et latiore intrinsecus medio pede et longiorem duobus pedibus. Et ipse ecclesie facere murum grossum pedibus duobus cum dimidio. Et cuuam quadram longam pedibus septem. Et campanile sine turi ab una campana. Et duas portas et duas fenestras de lapide albo nouo polito et ipsis portis et fenestris facere valuas et unum altare maius in cuua. et totam ipsam ecclesiam intrinsecus suffornare et extrinsecus inbocare et cuppis seu planchis coperiri prout melius uidebit et magis placuit ipsi ser gregorio nec non totum corpus ipsius ecclesie penitus dare et assignare factum (..) Et hoc omnibus suis magistris manoalibus et aliis expensis (..) Exceptis dum taxat interis expensis quas facere et dare tenetur et se obligauit dictus ser gregorius Ipsis magistris Lupo et Georgio prout inferius per ordinem declaratur. Et hoc ideo quod dictus ser gregorius (..) promisit (..) dictis magistris Lupo et georgio dare et assignare ibi in loco ubi dictum opus fieri datum calcem arenam plancas seu cuppas plumbum et omnia feramenta oportuna et necessaria pro ipso opere fiendo. Et dare et soluere ipsis magistris pro eorum salario labore premio et mercede libras quingentas paruorum in numerata pecunia et quartas septuaginta frumenti boni in hijs tribus terminis scilicet terciam partem in principio operis, et alia tercam partem in medio dicti operis et reliquam terciam partem finito et percompleto toto ipso opere (..) Actum Jadre Ante apotecam ser gorgii de floro.

(autogr.): Ego Cressolus de Sope consiliarius domini comitis Jadre manu missi

ZADAR, Historijski arhiv, Spisi zadarskog notara *Simon Damiani* B. I, F. II/2 sub die

7. 11. listopada 1465. Graditelj Juraj Lukačević obvezuje se crkovinari-ma Sali sagraditi crkvu.

Millesimo quadringentesimo sexagesimo quinto Indictione quartadecima die Vn-deno mensis Octobris presentibus nobili viro ser cresio de ciuallelis et ser michaele perliza mercatore Jadre testibus habitis etc.

Magister georgius condam Lucacij dictus Zauualischa marangonus et ciuis Jadre (...) promisit (...) Juano vucnich martino Iuolich cresulo trochulich et Iuano petrouich de Insula Sale districtus Jadre (...) tamque cum procuratoribus (...) Ecclesie sancte Marie de Sale (...) ad faciendum et de nouo construendum et fabricandum in dicta Insula Sale circumcirca dictam ecclesiam unam ecclesiam de nouo cum Infrascriptis pactis (...) hic inferius de ipsorum precius expressis (...) vulgari sermone descriptis quorum tenor talis est: primo che lo dito magistro Zorzi deba far et de nouo costruire i (!) fabricar in sale una Jesia intorno a la jesia la qual e al presente la qual Jesia noua de eser piu longa di dentro via cinque piedi che la Jesia di san michel di Zaglaua, e larga de piu un pie che la dita Jesia di Zaglaua Item questa Jesia noua de eser alta da terra pie quindizi e la so chuua de eser fata e lauorada a quadro di qual longeza e largeza secondo rechede la dita Jesia noua. Item che la dita Jesia noua e la so chuua deno eser tute lauorade a volta e deno eser chuuerde cum lastre. Item lo archo che sera dentro la Jesia de eser di piera nigra lauora a picho. Item che tute le pieri che serano in la dita Jesia et in la so chuua di fora via deno eser de piera nigra pur lauorade a picho a quel modo e forma come di fora via e lauorada la Jesia di san Jeronimo in Ugliano, indentro via la dita jesia et cuua deno eser lauorade di bona piera e che tuto sia sufernado di dentro via. Item el de far vn campanile a questa Jesia per do campane de piera nigra lauora a picho. Item de far una bella porta granda a la Jesia lauora a baston di piera bianca et la seconda porta menor de eser pur di piera bianca et eciam di questa piera deno eser do fenestre a la parte quirinal et eciam lo buzo sul frontal. Item el de far j muri dela Jesia e dela chuua boni et sufficienti per li volti e che i sia largi quanto se conuien al meno pie do e mezzo. Item che in tuta questa oura deba inpastar la calcina cum aqua dulci. Item el dito magistro die disfar la jesia vechia et che tute quele pieri cusi bianche come altre serano bone et sufficiente le possa liberamente mitir e conuertir in la dita oura noua di dentro via et tuti questi lauorerij lo dito magistro Zorzi deba far et lauorar ben e pulidamente e sufficientemente cum optimi fondamenti et sufficienti a laude et Iudicio de chadaun bon e perito magistro marangon. Cum questo che i diti procuratori debano dar li al logo del lauorar a tute spexe de la Jesia la calcina, lo sabion e lo tuffo quanto sera di bisogno et lo dito magistro Zorzi a tute so spexe de dar tuta la magistranza e e tuti manuali et le pieri cusi nigre come bianche et tute altre et eciam lastre per le couerte, et che tute queste cose i diti procuratori a lor spexe debano dar al logo di lauorar. Item che i diti procuratori debano li al logo dar et condur a lor spexe tuto lo ligname che bisognera per li ponti et per le centane deli Volti, lo qual ligname in fin de louro deba insieme cum tuto lo ligname de la Jesia scia disfata tuto remagnir ala Jesia ouer fradaia lor. Item che i diti procuratori a lor spexe debano far netar et condur via tuto lo ruinazo che sera de la jesia vechia. E tuto questo lauorero desopra specificato lo dito magistro Zorzi die far per precio di ducati Cento e quindizi doro bon e di bon pezo, i qual ducati Cento e quindizi esso deba auir et receuir dali diti procuratori per la dita oura con qual procuratori (...) promesero et si se obligano et realiter et cum effectu a lo dito magistro Zorzi dar e pagar in questo momento zoe adesso al principio i deno dar la quarta parte di questo precio et quando auira seruido questi dinarj i deba dar altri dinarj et cusi successiue secondo i dinarj che auera da loro deba andar lauorando fino sera compido tuto lo lauorero. (...) Actum Jadre in platea magna.

(autograf.): Mapheus de Zadulinis Iudex examinador Jadre me subscripsi.

Ego Iohannes de Calcina notarius iuratus

ZADAR, Historijski arhiv, Spisi zadarskog notara Iohannes Calcina, B. VI, F. IX/4, fol. LII—LIII.

*Ivo Petricoli: A CONTRIBUTION TO ZADAR-BUILDERS OF THE
14th AND 15th CENTURY*

S u m m a r y

The first half of the article speaks about builders and stonecutters such as Bokša, son of Stafaninus, Mihovil from Kotor, son of Juraj, Bokša from Dubrovnik, son of Stanko, Ivan from Dubrovnik, son of Peter, Martin from Senj, son of Matej, who were from 1385 to 1388 employed by Zadar blacksmith and merchant »Venturinius q. Pacis (Pasini) de Cesena«. They were hired to make in the house where he lived big windows, arcs in the yard and crowned fence-wall. The house has not been preserved, but judging by the documents from that time we cannot even tell where it had been located.

The second half of the article speaks about the small Gothic church preserved in the village Kula Atlagića (in the middle ages Tihlići) near Benkovac which bears the inscription about the completion of the church builders. October 5, 1446 with the names of the three Zadar builders »Lupus, Nicolaus, Georgius«. In Zadar hystorical archives there has been kept the contract on building which is two years older than the inscription date which serves us to compile details about its builders, and those ordering the building of the church as well as about the circumstances of the building.

Similar to the said church only bigger and built with more care are churches in Zaglav and in Sali on the island of Dugi otok which are discussed in the third part of the article. They were built by Zadar bulder Juraj Lukačević-Zavaliska. The first church was built together with Lupus (Vuk) the builder of the church in Tihlići from 1445 on. (The church was sanctified August 19, 1458.) He himself built the other church from 1465., that is also the dating of the contract made with church authorities. Copies of all mentioned contracts are attached.